

MISSZIÓI LAPOK.

(KÜLMISSZIÓ.)

Evangélikus bel- és külmissziói havi folyóirat.

Felelős szerkesztő és kiadó:

Scholtz Ödön, evangélikus lelkész,
Ágfalva (Sopronmegye),

kihez a lap szellemi és anyagi részét illető összes köz-
lemények küldendők.

Előfizetési ár egész évre 5 korona.

Egyes szám ára 50 fillér.

Hirdetések egyezség szerint számíttatnak.

Mártha szolgál vala. János ev. 12, 2.

A „szolgál“ szónak rossz hire van e világban; mert e világ a szolgálást szegénységnek, szégyennek és tehernek tekinti. Jézus az övéinél becsületet szerzett a szolgálatnak s úgy példájával mint tanításával megmutatta, hogy a szolgálást gazdagságnak, tisztességnek és szerencsének tekintjük. Aki Jézus szolgálatát élvezte és tapasztalta, aki naponként érzi, mint szolgál az Ur nekünk tisztító vérével és megszentelő lelkével: az maga is az oly boldogító keresztény szolgálatba szegődik. A Jézus szolgálatáért érzett hála s az ő lelkülete indítja a hívőt mindenütt szolgálatra, ahol külső vagy belső nyomor megsegítő szeretetünkre vár. Az Üdvözítő iránt érzett hálás szeretetedet te sem mutathatod ki semmivel sem jobban, mint azzal, ha példáját követed s az Ő lelkének erejében szolgálni és segíteni igyekszel mindenütt, ahol a nyomor tengeréből feléd nyújtott könyörgő kezek, avagy a néma szenvedés látása felkeltik irgalmadat. Ez rugója és irányítója a keresztény bel- és külmissziói munkásságnak is, mi lényegében nem egyéb, mint az Urnak a hitetleneken és nyomorntakon való hálás viszonzószolgálat. Különösen a nők is vették az Üdvözítő parancsát, hogy Mártha példáját követve, szolgáljanak *Neki* a betegeknek s mindazokon, kik segítségre szorulnak. Mily nagy munkamező s mégis — mily kevés odaadó, önfeláldozó szolgálat! Hány segélykiáltás s mégis — mily ritkán hallható a fogadalom: Enged, hogy másokon gyakorolhassam és viszonzhassam mindazt, amit Te tettél velem, Uram, Üdvözítőm!

B. K.

A bázeli missziótársulat keletkezése és működése a jelen korban.

Irta: **Stettner Gyula** esperes.

I.

Hogy a misszió terén evang. egyházunk különösen oly államokban fejt ki buzgó tevékenységet, a melyek mint tengeri hatalmak gyarmatokkal is birnak, azt természetesnek találjuk. Náluk a misszió munkája nem csak vallási és egyházi, hanem egyuttal állami érdek. Mert bár az államok gyarmataikat első sorban a vagyonosodás szempontjából kívánják kihasználni, jövedelmező telepítvények, kereskedelmi összeköttetések létesítésével és a bennszülöttek olesó munkaerejének felhasználásával, mégis a tapasztalat megtanította őket arra, hogy gyarmataikat, mint a jövőre is biztos jövedelmi forrást csak úgy köthetik magukhoz, ha a miveletlen bennszülötteket a miveltség magasabb színvonalára emelik és tisztább erkölcsösségre nevelik. Minél nagyobb a veszély, melyet lelkiismeretlen kereskedők, egész nemzedékekre hozhatnak; kivált azzal, hogy a még gyermekkorát élő népet szeszitalok élvezetére megtanítják és szoktatják; mennél nagyobb a kár és rontás, melyet lazább erkölcsü vagy kegyetlen munkaadók a nép erkölcsi érzületén tehetnek: annál inkább van szükség egy teljesen megbízható kulturális elemre, mely a népet e veszélyektől megóvjá, lelkét mivelve, szivét nemesítse és fogékonnyá tegye aziránt, a mi az embert igazán emberré teszi. Ezt az elemet a világi hatalmasságok a keresztény misszióban és annak munkáiban ismerni és megbecsülni tanulták. Ha az éjszakamerikai egyesült államokban, ha Angliában, ha Németországban a misszió terén széleskörü tevékenységet fejtenek ki, azon nincs mit csodálkoznunk. De azon már inkább, hogy ott is a missziói tevékenység majdnem kizárólag magán és társadalmi jellegü és az illető államok részéről vagy épen semmi, vagy aránylag csak csekély támogatásban részesül. Még nagyobb mértékben csudálkozhatunk azon, ha oly országokban fejlődik és izmosodik a missziói tevékenység, a melyeknek gyarmataik nincsenek, a melyek pogány népekkel közvetlenül nem érintkeznek és azok szánalmas állapotát csak hírből de tapasztalatból nem ismerik.

Svájenak se tengerpartja, se gyarmatai nincsenek; mégis van Bazelben virágzó missziói intézete. Keletkezésének történetéből sok tanulságot meríthetünk a magunk viszonyaira nézve is.

Ha fürkésszük a gyökérszálakat, melyekből a missziói intézet kinötte magát, el kell hagynunk Bázelt; át kell mennünk Németországba Augsburg városába. A tizenyolcadik század második felében, a racionalizmus virágzása korában Németország több vidékén emelték fel szavokat a hit melegétől áthatott lelkészek a szentírásban kinyilatkoztatott isteni igazság védelmére a racionalizmusz támadásai ellenében. *Ursperger János Ágost*, az augsburgi lelkészek széniora ösztönözve érezte magát arra, hogy azokat, a kik vele együtt a hit alapján állva, a szentírás isteni tekintélyét támadó hitetlenség elleni harcot komolyan meg akarják harcolni, külsőleg is egy testületté

egybefűzze. Bentazta Németországot, hogy a rokonérzelmi lelkészeket személyes érintkezés által is lelkesítse a célbavett egyesülés megvalósítására. Utaztában eljutott Bázélbe is és úgy látszik, hogy itt értették meg őt legjobban, itt volt tervei iránt a fogékonyság, a rokonszenv lelelkesebb, legmelegebb. Megalakult a német keresztény társulat „Deutsche Christentums-gesellschaft“. Eleintén kissé más és hangzatosabb volt a címe; de a tulajdonképeni megalakulásnál a célra nézve is módosítás történt, a mennyiben

Blumhardt Keresztély Gottlieb.

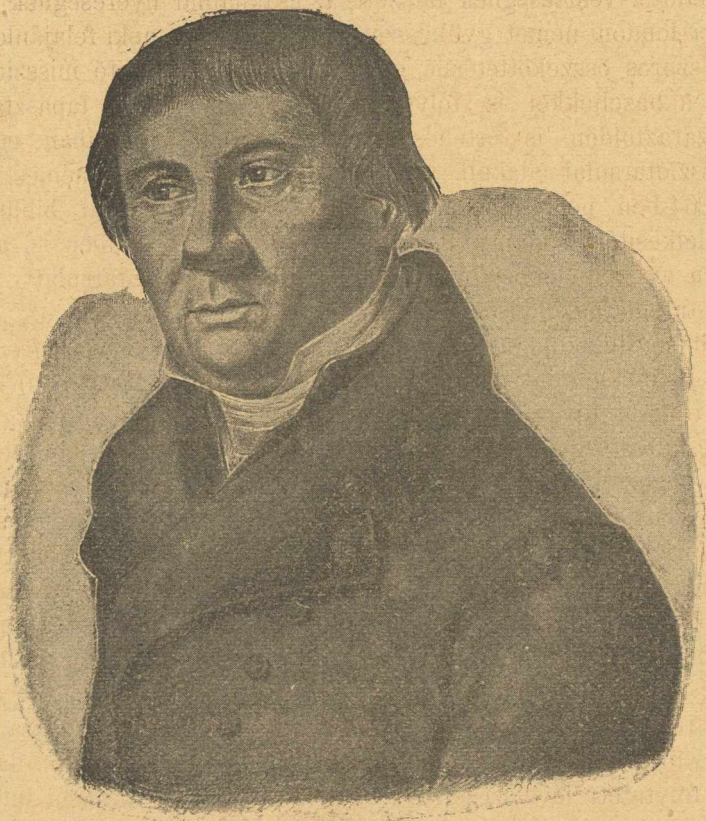
a hitelenség ellen való küzdés jobban háttérbe szorult, a kölesönös épülés, építés, hitben való megerősítés pedig előtérbe lépett; — meg a címet is megrövidítették. 1780-ban alakult Bázélben az első, hogy úgy mondjuk „fiók“ társulat; a következő évben Nürnbergben; ezt követték 1782-ben Stuttgart, Frankfurt, Berlin, Magdeburg, München. Évről évre szaporodott a társulatok száma. Az összekötő kapocs kölesönös levelezésben állott, mely nem is csak Németországra szorítkozott, hanem szálaít Svédországra is kiterjesztette, sőt Amerikába is átnyult. Hiányzott azonban az egységes szervezet, hiányzott még a központ. Némi habozás után *Bázél* lett legalkalmasabb központnak megjelölve, mint a „szabadságának városa“, a hol a társulat működésének kevesebb akadályokkal és nehézségekkel kell majd megküzdenie, mint bárhol másutt. A levelezések rendszeres folyamatban tartása titkári állás szervezését tette szükségessé. Az első titkárokat a tübingai

egyetem szolgáltatta. Az 1783. évtől kezdve egy havi folyóirat kivonatokat közölt a levelezésekből. Így folyt a munka a 18-dik század végéig. Új élet pezsdült a társulatban, a midőn a stuttgarti születésű 25 éves *Steinkopf Károly Frigyes Adolf* lett a társulat titkára. Alapos képzettségű theológus, finom társadalmi modoru, mindenekben pontos és lelkiismeretes, szervező tehetség a szó legjobb értelmében. Hogy a titkári tisztet csak három évig viselte (1798—1801) azt ugyan mint veszteséget sajnálhatták a bázeliiek; de a mi eleintén veszteségnek látszott, az csakhamar nyereségnek bizonyult. Steinkopf a londoni német gyülekezetnél vállalta el a neki felajánlott lelkészi állást, ott szoros összeköttetésbe jutott az élénken lüktető missziói mozgal-makkal és a bázeliakkal is folytatván sűrű levelezését, tapasztalatait az európai szárazföldön is értékesítette. Londonban akkoriban egymásután három missziótársulat alakult volt, a melyek egymással nemes versenyre keltek; 1864-ben pedig megalakult a „britt és külföldi bibliatársulat.“ Steinkopf lelkesítő levelei gyújtó hatással voltak Bázelen is, a hol még ugyanabban az esztendőben megalakult a „bázeli bibliatársulat“, a „német keresztény-társulatnak“ elsőszülött leánya.

Bázelen Steinkopf utódja lett a még csak 19 éves *Spittler Keresztély Frigyes*, a ki mellé mint a társulat theológus-titkára (1803-ban) *Blumhardt Keresztély Gottlieb* hivatott meg. Würtembergi volt mindkettőjük. Bázelen egy szobácskában együtt laktak, a titkári teendőket maguk közt testvériesen megosztva végezték, barátságban szeretetben egyikek voltak, egymást jellem-ben is kölcsönösen kiegészítve; Spittler tervezgetésekben merész és kifogyhatatlan; Blumhardt óvatos a tulságig. A bázeliiek az ideig a berlini Jänicke missziói iskoláját és a herrnhutiak missziói munkáját támogatták adományaikkal; de Spittler már 1805-ben felvetette a kérdést, nem lehetne-e Bázelen is szintugy missziói iskolát állítani, mint Berlinben? Blumhardt e gondolatot, mint tulságosan merészet — visszautasította magától; de ezentul maga sem tudott tőle többé szabadulni. Bár 1807-ben elhagyta Bázelt és visszatért würtembergi hazájába, hogy ott vállaljon lelkészi állást, mégis Spittlerrel folytatott levelezésének egyik főtárgya egy missziói intézet megalapítása maradt.

Az 1814. esztendő hozta meg a döntést. *Von Brunn Miklós* bázeli lelkész buzgón folytatta a Blumhardt távozása óta félben maradt missziói órák tartását. Egyik óra végén egy fiatal ember előáll azzal az elhatározással, hogy ő szeretne misszionárius lenni és kéri erre a lelkész segítségét. Von Brunn közli ezt Spittlerrel; Spittler megszerzi a hatósági engedélyt missziói intézet megalapítására és Blumhardtot kéri, a tanítási terv elkészítésére. A terv elkészülte után nem nyugszik, míg annak szerzőjét hajlandóvá nem teszi arra is, hogy biztos lelkészi állását elhagyva, visszatérjen Bázelbe egy bizonytalan jövőjü intézet vezetésére. A von Brunn elnöklete mellett 6 tagból álló missziói bizottság 1815. szeptember 25-én tartja meg első ülését, melynek rendelkezésére akkor nem állott több, csak 150 francia császári arany, vagyis 3000 frank, annyi mint 2865 korona. A bizottság költségkimélese tekintetéből a már házas Blumhardt helyett inkább egy

nőtlen kandidátus meghívására és alkalmazására gondolt. De az időközben Bázelen megfordult Steinkopf biztatására, a ki Angolországból várható pénzsegélyt is helyezett kilátásba, mégis Blumhardtot hívták meg. Eleintén úgy gondolták, hogy a növendékek maguk gondoskodjanak szállásukról és csak tanításra gyülekezzenek Spittler lakására. De Blumhardtnak Bázelle jövedele után (1816. április 17.) meggyőződven annak szükségéről, hogy a növendékek együtt is lakjanak, a bizottság 27000 régi frankon házat vásá-

Von Brunn Miklós.

rolt és azt missziói intézetnek berendezte, úgy hogy az intézet 1816. aug. 26-án 7. növendékkal saját otthonában megkezdhette működését.

A ki mindezekről bővebb felvilágosítást kíván, annak ajánljuk Eppler Pálnak „Geschichte der Basler Mission 1815—1899“ című könyvét, melyből a fenti történeti adatok kivonatolva vannak. Ugy hisszük azonban, hogy a száraz kivonat is fényes tanúsága annak, mily esudálatosak az Istennek utai és mily nagy teremtő erő adatott a hitnek, a mely tud ugyan számitani is, de bizni is Istenben, hogy nem hagyja szegyenben azokat, a kik őszinte szívvvel az ő országának építését munkálják.

Még jobban fog ez kiviláglani, ha egy későbbi cikkben a bázeli misziótársulat működését a jelen korban vázolnunk engedtetik.

Németországi utazásom.

Irta: **Scholtz Ödön.**

(4. folytatás.)

Visszaérkezve Altenburgba estebéd után Schmutzlerékkal elmentem Burger lelkészhez, kinél a város összes lelkészei hivatalosak voltak. Mikor beléptünk, már az összes kartársak együtt voltak nejeikkel. Egész altenburgi tartózkodásom alatt kellemesen érintett az a benső testvéri viszony, mely itt a lelkészek és családjaik között fenáll. Nálunk csak kevés gyülekezetben van több lelkész, mégis hányszor hallani, hogy a „testvérek“ között hiányzik az atyafiságos szellem, melynek össze kellene fűzni a közös ügy szolgálatában állókat s e helyett nem egyszer közömbös, barátságtalan sőt ellenséges viszony uralkodik közöttük. Pedig ha valami, úgy a lelkészek által nyújtott élet példa gyakorol nevelő avagy romboló hatást úgy az illető gyülekezet mint az egyes hívek lelki életére. Kerestem az altenburgi harmonia forrását s azt a következőkben találtam: az első és legfőbb ok az összes lelkészek hitvalláshűsége. Mindannyian a lutheri hitvallás rendíthetetlen alapján állanak s egyikük sem veszítette el lelki egyensúlyát a liberális theologia hitölő befolyása alatt. Így elmondható, hogy egy sziv s egy lélek valamennyi, s a legfőbb működési téren az igehirdetés terén nincs eltérés s ellentmondás közöttük. A másik ok, a gyülekezetnek parochiákra (lelkészi körökre) való felosztása. A templomokban ugyan felváltva predikának, de mindegyik lelkésznek meg van aztán a maga köre, melyben ő a lelkipásztor, ő végzi a funkciókat, ő viseli gondját a reá bízott nyájnak. Nincsen tehát az a „hetes“ rendszer mint nálunk a több lelkéssel bíró gyülekezetekben, hol egy hétig az egyik lelkész végzi az összes teendőket s a következő héten félreáll s átadja a pásztorbotot társának, mintha neki az alatt semmi köze sem volna a nyájhoz. Altenburgban meg van mindegyik lelkésznek a saját mezeje, s így egyik sem kaszál a másik vetéséből, hanem versenyt igyekeznek a reájuk bízott mezőt megművelni s istenországát szakadatlanul s nem csak mikor „hetesek“ építeni. A barátságos testvéri viszony harmadik kutforrást pedig ezek a lelkészi összejövetelek képezik. Minden második héten, és pedig lehetőleg hétfőn, a mely napon rendszerint legszabadabb a lelkész, összejönnek valamennyien, nejeikkel együtt mindég más és más kollegánál. De nem lakomára, ami a háziasszonynak sok gondot, a háziurnak pedig sok költséget okozna, hanem — vacsora után. A lelkészek az egyik szobában, hosszú asztal körül egy pohár sör és sósperec mellett beszélnek meg ügyeiket s egyenlítik ki az esetleg felmerült félreértéseket, a nők pedig kézimunkával kezükben egy csésze kávé mellett töltik az időt.

Igy volt most is. Az asztalfőt Lohoff generálisszuperintendens foglalta el. Körülötte lelkésztársai ültek, kik között kivülem még egy idegen volt, Eckardt windischleubai lelkész, ki a „Los von Rom“ mozgalom közlönyének, a „Die Wartburg“ című hetilapnak szerkesztője. A tegnapi ünnepélyen nem vehetett részt, azért most jött el nejével, hogy velem megismerkedjék s a

magyarországi egyházi viszonyokról közvetlen személyes érintkezés útján információt nyerjen. Eckardt igénytelen megjelenésű de zseniális tehetségű ember, ki különösen a Roma ellenes irodalomban bámulatos otthonossággal bír. Sajnos, hogy a „modern“ theológia fojtó légkörébe tévedt s így nem építhet olyan mértékben, mint ahogy erre lapja útján is hivatva sőt kötelezve volna. Windischleuba egy Altenburg közelében fekvő kis falu s ime a 350,000 tagot számláló „Evang. Bund“ s Lehmann a nagyhirű müncheni kiadó mégis ezen kis falu tudós és rátermett lelkészét bizta meg a mondhatjuk hogy az egész világon elterjedt s ismert lap szerkesztésével. Nálunk irodalmi társaságaink vezetői abban a téves nézetben vannak, hogy lapjaink szerkesztésével csak városi, lehetőleg fővárosi embert lehet megbízni, sőt hogy még a nyomtatást sem tanácsos a vidéken végeztetni. Ime egy példa mely megmutatja, hogy egy heti lap szerkesztésénél nem az a fő, hogy hol írják és nyomtatják, hanem az, hogy *ki* írja. A posta mai tökéletessége s gyors hirszolgálatával mellett, kellő képességgel s rátermettséggel bíró egyén, a legkisebb faluban is szerkeszthet jó lapot.

A társalgás eleinte lipesei utam, majd a tegnapi ünnep körül forgott. Megjelentek a helyi lapok s az egyik kollega valamennyiből hozott egy-egy példányt melyet elolvastunk. Csaknem hihetetlen, hogy milyen nagy és fontos szerepet játszik Németországban a sajtó. Mint utóbb láttam, minden kis vidéki városkában jelenik meg néhány napilap. Az általános választójog következtében a politikai pártélet roppantúl ki van fejlődve s minden pártnak meg van a maga közlönye, melylyel hatni igyekszik a közönségre s összetartja s irányítja párthiveit. Ezen lapok rendkívül olcsók, (a havi előfizetési díj rendszerint 50 pf., a negyedévi 1 m. 30 pf.) mivel leginkább a sok hirdetésből élnek s igen el vannak terjedve. Az egyház a legkiterjedtebb mértékben igénybe veszi a rendelkezésére álló sajtót s maga gondoskodik megbízható tudósításokról. Nemcsak, hogy napokon át felhívják benne a közönség figyelmét a készülő egyházi ünnepélyre, hanem aztán részletes tudósításokat is készítenek és közölnek róla. *A rendezőség már előre meghatározza, hogy ki írja meg a tudósítást.* Így a hétfői lapok ezuttal csaknem „egyházi lap“ jellegét viselték. Részletesen le volt bennök írva a „Herzogin Agnes Gedächtniskirche“-ben lefolyt lelkésziktatás a tartott prédikációk bő kivonatával, a Gusztáv Adolf egyleti ünnep, Rülíng predikációjának s az én előadásomnak csaknem teljes leközlésével s egy közeli községben lefolyt missziói ünnep dr. Siedel lipesei missziói felügyelő ünnepi beszédének részletes ismertetésével. Minálunk még az egyházi lapok is csak elvéve kapnak ünnepéyeinkről megbízható belső embertől értesítést, a napi sajtót pedig rendszeren zsidógyerekek látják el — ha egyáltalán törődnek velünk — nem egyszer a bosszuságig felületes tudósításokkal. E tekintetben is tanulhatnának németországi testvéreinktől; követésük nem volna kárunkra.

A lelkipásztorkodásra térvén a beszéd sora, rendkívüli érdeklődéssel hallgattam annak a megbeszélését, miként veszik a diakonisszákat a lelkipásztorkodás előmozdítása érdekében igénybe. A lelkész egyik legnemesebb s leghálásabb munkatere a beteglátogatás. Ha azonban ez már faluhelyen

is a legnehezebb s legkényesebb feladat, mennyivel inkább városban, hol a lelkész nem ismeri annyira hiveit s hol oly különböző eszmék hatják át az egyesek szívét, lelkét, úgy hogy ha tudomást is szerez valakinek megbetegedéséről, nem tudja, ohajtja-e az illető s szívesen veszi-e látogatását? Ime itt kezdődik a diakonisszának a lelkipásztorkodást előmozdító közreműködése. A beteg test ápolása mellett, a gyakran még betegebb lelket is gondozás alá veszi, s ha a közöny söt ellenséges érzület jégkérge olvadásnak indul, értesíti a lelkészt, ki erre megkezdheti lelkipásztori látogatását. Épen úgy felkeresi a nővér a városokban oly nagy számban lévő u. n. szemérmes szegényeket s felhívja rájuk a lelkész figyelmét, ki aztán a jobbmódu keresztény családok által rendelkezésére bocsátott ételt, ruházatot, pénzsegélyt a nővér által hozzájuk juttatja. Minden főlelkész mellé be van osztva egy „gyülekezeti nővér“ (Gemeindeschwester), s minden lelkésznek van több olyan jómódu családja, mely rendszeresen, mindennap egy teljes ebédet bocsát a szegények s nyomorultak számára rendelkezésére. Hol vagyunk még mi ettől, nem csak faluhelyen, hanem városainkban is? . . .

Rosner Mátvás elődje Ágfalván és Bánfalván a jénai születésű Trost Henrik volt. Gyülekezetem még mindég őriz egy remek kivitelű agendát, melyet Sopron város akkori nagynevű polgára Preinzing János András adományozott 1662 Bertalan napján a bánfalvai leánygyülekezetnek s az abba sajátkezűleg bejegyzett ajánló sorokból tudtam meg legelőbb Trost származását. 1901-ben aztán Fengler akkor cottbusi most saganai szuperintendens, kivel most már tíz éven át közösen kiadom a Gotthold-naptárt, egy régi naptárt küldött nekem, melyben „Heinrich Trost erzählte am thüringischen Hof in Jena seine Verbannung aus Ungarn“*) címén egy ismeretlen szerzőtől írt megindító elbeszélés állott. Ebből, valamint Gamauf Gottlieb jeles soproni lelkész s történetíró feljegyzéseiből rájöttem, hogy Trost Henrik 1647. nov. 12-én a szentgyörgyi zsinaton lett a lékai szt. Miklós templomhoz lelkésszé szentelve, mely templom a linci békekötésben az evangélikusoknak visszaadatott. Majd ezen templomnak ismételt elvétele után a sopron-megyei Bónya községben lelkészkedett, honnét a soproni városi tanács 1658-ban az akkor Sopronhoz tartozott Ágfalva-Bánfalvára, 1663-ban pedig magába a városba hívta meg, és pedig (az utolsó evangélikus) kórházi lelkésszé, honnét a pozsonyi rendkívüli törvényszék idejében, mikor Sopronban és vidékén is erőszakkal vették el az evangélikusoktól templomaikat s üzték el lelkészeiket, — ismét visszatért hazájába.

Természetes, hogy gyülekezetem történetének lehetőleg hű összeállítására végett érdekelt, hogy mi történt Trosttal hazájába való visszatérése után, honnét vette ama cikk ismeretlen írója adatait s nincsen-e ott valjon több feljegyzés is, mely világot vetne gyülekezetem akkori viszonyaira, helyzetére? Azért előadtam mindazt amit Trostról tudtam a testvéreknek, felolvastam nekik ama már többször említett remekül megírt naptári cikket s kértem őket, hogy mivel utam Jénába is elvisz, adjanak utbaigazítást, hová

*) Trost Henrik elbeszéli a thüringiai udvar előtt Magyarországból való száműzetését.

s kihez forduljak, hogy ezirányu kutatásom esetleg célhoz vezessen. Mivel Jéna igen közel van Altenburghoz, az itteni lelkészek ott mind ismerősök s így elláttak utbaigazitással s ajánlásokkal.

Ezalatt az idő későre járt, úgy hogy a nyugvásra kellett gondolni. A generálisszuperintendens rövid írásmagyarazattal s buzgó imával bezárta az összejövetelt, mire bucsút vettünk a kedves háziaktól, hogy mindenki haza térjen. A szeretetreméltóság azonban oly nagy volt, hogy engemet mindnyájan, még dr. Lohoffák is, elkisértek szállásomig, hol a legtöbb testvértől végleges bucsút vettem.

Maga a háziur, Burger lelkész azonban este tett szives ígérete szerint másnap reggel 9-kor felkeresett, hogy a még rendelkezésemre álló délelőtt megmutasson egyet-mást Altenburg nevezetességei közül. Utunk a nagy-kiterjedésü s gondosan ápolt várkerten át mindenek előtt a már említett „Herzogin Agnes Gedächtniskirche“-be vezetett, melyet Ernő herceg elhunyt neje emlékére emelt s melynek Burger első lelkésze. A magaslaton fekvő impozáns templom, mely a jelenkori evangélikus egyházi stílusban épült, minden részében fejedelmi építőjének nagy áldozatkészségét s szívbéli jóságát és kegyességét hirdeti. Az 56 méter magas toronyról, hová szintén felmentünk, nagyszerü kilátás nyílik nem csak a városra, hanem az egész szász-altenburgi hercegségre, sőt annak szük határán túl is. A templom után a közelében fekvő s ugyancsak Burger lelkész vezetése alatt álló „Amalienstiftungot“ néztük meg, hol nővérek a hétköznapiakon kisiparosok és munkások még nem tanköteles kisdedeit gondozzák reggeltől estig, hogy a szülők akadály nélkül végezhezzék dolgukat. A gondozott gyermekek száma meghaladja a százat s nemesak ápolják s gondozzák őket, hanem még egyszerű ebédben is részesítik valamennyit. A Magdalenenstiftben, melyet szintén megnéztünk evangélikus nemes és főuri családok leányai nyernek 7—17 éves korukig kiképeztetést. Ezen intézet nagyon jó hírnévnek örvend s III. Frigyes Vilmos porosz király azt mondta róla: „Ez azon intézet, melyből a jó asszonyok kerülnek ki.“ Megnéztük még az „Evangelische Vereinshaus“-t melyben a vándorlegények otthona (Herberge zur Heimat) van elhelyezve, az ispotályt (Hospital zum hl. Geist) hol 50 szegény öreg részesül díjtalanul teljes ellátásban, a temetői templomot, hol rendszeresen tartanak istentiszteletet, a halottas házat, mely a legmodernebbül van berendezve, s magát a gyönyörűen gondozott temetőt, melynek a sok remek siremléken kívül egy fehér márványból faragott művészi kivitelü Krisztus-szobor adja meg jellegét.

Mindez természetesen csak néhány evangélikus egyházi és belmissziói intézménye Altenburgnak; de mivel kifogytunk az időből, a többit nem nézhettem meg. Utunk a kis katolikus kápolna mellett, — mely az egyetlen kath. templom az egész hercegségben — Laurentius konzisztoriumi tanácsoshoz vezetett, kinél ebédre voltam hivatalos, délután 2-kor pedig a közeli Schmöllnbe utaztam, hogy az ottani helyi Gusztav Adolf egylet évi ünnepén előadást tartsak.

Schmölln a hercegségnek egyik főhelye, mely igen fejlett gyáriparral bír. Az állomáson a helyi Gusztav-Adolf egyesület s az „Evang. Bund“ elnöke, dr. Petri reáliskolai igazgató várt, kinek vendége voltam. Petri világi ember létére igen lelkes protestáns s szívvel lélekkel buzgólkodik az evang. egyház érdekében. S erre Schmöllnben, hol a szociáldemokracia a munkásokat teljesen hatalmába kerítette s azok nem csak közönyös, hanem gyakran ellenséges állást is foglalnak el az egyházzal szemben, nagy szükség van. Ozsona után, — melyen szeletekre vagdalt s borsal behintett nyers paradicsomszeletekkel akartak kedveskedni, miről azt hitték, hogy az „keleti“ étel s így a magyar vendégnek bizonyára örömet okoznak vele, — elnéztünk a szuperintendenshez s a lelkészekhez, de egyiket sem találtuk otthon. Mivel remek őszi délután volt, sétát tettünk a város feletti dombon elterülő szép sétányon s este 8-kor betértünk a „Hotel zum deutschen Kaiser“ c. szállodába, hova sok nép tódult s melynek egyik termébe volt az ünnepély hirdelve. Itt azonban nagy csalódás ért. A tömeg nem a mi előadásunkra, hanem egy ugyanakkor ott lévő „világhírű“ Kinematograph (mozgófényképek) megtekintésére csődült s a mi termünk bizony nem igen telt meg. A megjelentek azonban a város legelőkelőbb köreiből kerültek ki, ott volt a szuperintendens is a város összes lelkészeivel, továbbá több gyáros, tanár, kereskedő, iparos stb., s az ünnepély a leglelkesebb hangulatban folyt le. Előadásommal s még inkább az utána folytatott társalgásban sok téves nézetet sikerült eloszlatnom, mellyel rólunk Németországon lépten nyomon találkozunk. Schmölln — mint utóbb értesültem — a hercegség legegységesebb városa, s így még örülhettem, hogy meglehetősen szép összeget kaptam a bánfalvi templomépítési alap javára.

Az éjfélkor induló vonaton visszatértem Altenburgba, honnét másnap, október 10-én délben véglegesen bucsut véve, tovább utaztam Meuselwitzbe.

(Folytatása következik.)

Uj-Zéland.

Uj-Zélandnak 1504-ben De Gonville által, 1642-ben Tasman által és 1769-ben Cook hajóskapitány által történt felfedezése óta, hosszú idő múlt el, miglen az evangélium Uj-Zéland bennszülöttjeihez eljutott. 1814 karácsony ünnepén hirdettetett nekik első ízben az evangélium az Ausztráliában fekvő Neusüdwaless nevű angol rabtelep káplánja, Marsden Sámuel által. Marsdennek gyakran volt alkalmja a maorikkal (kannibálokkal) megismerkedni, őket sydney-i lakásában ápolni s általában irányukban keresztény szeretetet tanusítani. Ez által neve az uj-zélandi maorik között ismeretessé lett és midőn 1814 december 19-én ott kikötött, a maorik őszinte szivességgel, bizalommal és tisztelettel fogadták. 1814 karácsony ünnepén tartatott az első istentisztelet és hirdettetett e pogány népnek először Krisztus evangéliuma. — Marsden a hajóról több deszkát hozatott, melyek kísérőinek ülőhelyül szolgáltak. A szószék, mely nagyon is magán

viselte a kezdetlegesség és egyszerűség bélyegét, sötétszinü lentakaróval volt körülaggatva. Mellette állt egy zászlórúd, a melyre az angol lobogó volt felhúzva. Az istentisztelet 10 órakor kezdődött; a hajó egész legénysége, két örszemként visszahagyott embernek kivételével részt vett azon. Midőn a legénység a partra szállt, ott jelen volt már a Marsdennel ismeretségben levő három törzsfő is: Korokoro, Ruatara és Hongi. Az utóbbi katonaruhában jelent meg melyet egy sydney-i látogatása alkalmával Macquair helytartótól ajándékba kapott. A törzsfőnökök alattvalóikat sorban felállították és ezután együttesen indultak az istentiszteletre. Honginak kard volt az oldalán és lovaglóostor a kezében. A férfiakat Marsden jobbján és balján állította fel, a nők és gyermekek pedig azok körül foglaltak helyet. Nagy csönd uralkodott, mikor az istentisztelet a 100. zsoltárnak Marsden általi előéneklésével megkezdődött, ki ezután nagy megindultsággal olvasta a liturgiát, mely alatt a maorik Korokoro jeladására felálltak és leültek. A maorikhoz intézett első beszéd textusa az angyalnak örömhirdetése volt: „Ime, nagy örömet hirdetek néktek“ stb. Marsden angol nyelven prédikált. A maorik panaszkodtak, hogy az istentisztelet soká tart és hogy semmit sem értenek belőle. De Korokoro csendesítette őket, mondván nékik, hogy csak nyugodtan várjanak, ő majd mindent megmagyaráz nékik. A három törzsfő ugyanis Sydneyben való többszöri tartózkodása alatt, a hol mint Marsden vendégei fordultak meg, meglehetősen elsajátította az angol nyelvet. Az egyházi beszéd befejezése után Marsden felkérte Ruatarát, tolmácsolná az alattvalóknak az ő anyanyelvükön a beszédet, mely kérésnek a nevezett törzsfő nagy igyekezettel és szorgalommal tett eleget, megmutatván ez által, hogy mennyire komolyan veszi a misszió ügyét népe érdekében s mennyire igyekszik a misszionáriust minden ügyben támogatni.

Marsdennel együtt három misszionárius is családostól Uj-Zelandba érkezett, névszerint: Hall, Kendall és King és Whangaroában telepedtek le. Ruatara a fiatal maori főnök, ki Marsden által sok jótéteményben részesült és egy ideig Angolországban is tartózkodott, a misszionáriusokat minden bajaikban hűségesen segítette. Az első missziói állomás Rangihu volt. 1819-ben két új misszionárius érkezett, névszerint Butler és Kemp, kik Kerikeriben létesítettek egy új állomást. 1823-ban Willias misszionárius a későbbi waimatei vagy waiapui püspök is hozzájuk csatlakozott.

A Wesleyanus egyház 1822-ben kezdte a hittérítést a maorik között és a Wesleydale nevü állomást létesítette, mely állomás azonban az időközben kitört háboru zavarai alatt a bennszülöttek által felgyújtatott. Ennek folytán a hittérítés 1827-ig szünetelt; csak azután kezdetett újból Hokiangában Hopps és Stacks misszionáriusok által. Ezen idő óta a misszió igen gyorsan fejlődött. Az állomáson bennszülött segédek oktatták a foglyokat, kik szabadon bocsáttatván és szülőföldjükre visszatérvén, buzgalommal terjesztették az evangéliumot a sziget egész északi részében. 1835-ben körülbelül 35,000 maori állott a keresztény misszionáriusok gondozása alatt s a megkereszteltetek száma 4000 volt. 1832-ben Máté evangéliuma és az apostolok cselekedete, és egy évvel később az angol államegyház imakönyve fordítottatott maori

nyelvre. Ugyancsak annak az évnek a végén János evangéliuma, a rómaikhoz és korinthusbeliekhez írott levél nyomtatásra készen volt. Nagy fontossággal bírt az ottani misszióra nézve az első nyomtatógépnek 1835-ben Uj-Zélandba való érkezése, mely nagy örömmel fogadtatott úgy a fehérek mint a maorik által. Ezen évben az egész bibliának a maori nyelvre való fordítása befejeztetett s a maorik a szent könyveket szívesen vásárolták és buzgósággal olvasták. Egy öreg törzsfő az egyik misszionáriushoz intézett levelében, melyben egy maori bibliát kér, a bibliát kitünő puskának nevezte, melylyel a gonosz szellemet agyonlőheti. 1832-ben az angol államegyház püspökségét alapított s első püspökül Selwynt nevezte ki. Ezen időben az angol államegyház gondoskodása alatt 19 állomás volt 6 fehér hittérítővel és 18 benszülött segéddel. Ugyancsak ezen évben Aucklandban egy szeminárium létesítettett maori ifjak kiképeztetésére, hogy mint benszülött lelkeszek hirdethessék népüknek az igét.

A methodisták ekkor 7 állomással és hét misszionáriussal bírtak. 1837-ben katolikus hittérítők is jelentkeztek, kik eljárásukkal a protestáns misszióknak igen sok kellemetlenséget okoztak. Ma azonban a benszülöttek már csaknem kizárólag protestáns keresztények.

A mi a maorik régi vallását illeti, kétféle isteneket különböztettek meg u. m. az idősebb és fiatalabb isteneket. Az előbbiekhöz tartoznak az ég- Rangi és a föld- Papatuanuku, kiket az éj nemzett, míg a fiatalabb isteneket a nap szülte. Ezek gyakran megjelennek a földön hol ember, hol gyík, hol épa alakjában. A földet sík felületnek képzelték, mely felett az ég, mint szilárd test terjeszkedik ki. A maorik több eget képzeltek egymás felett. Azon eget mely legközelebb fekszik a földhöz. kristály- vagy jégtakarónak gondolták, melyen a nap és hold átsütnek. Isteneik közül az egyik nagyon rosszindulatu legény volt, ki igen gyakran s igen könnyen haragra lobbant, s ilyenkor nagyon rugdalózkodott, miáltal a kristálytakaró megrongáltatott. Egy ilyen haragroham alkalmával oly hevesen ugrándozott, hogy az ég nagy hasadásokat kapott s a vizek oly erővel a földre zuhantak, hogy mindent elárasztottak és tönkre tettek. Ezeket olvasva, kinek nem jutna a szent írásnak az özönvizről szóló elbeszélése eszébe, miről egy gyenge sejtelen a maorik képzetében is megmaradt.

Az ég és föld házasságából hat isten származott, kik együttesen az Atua nevet viselik. Az egyes istenek a következők: Tiki, kiben az embereknek atyját, a háborúnak és a természetben maguktól növevő élelmiszerek istenét tisztelték. Tangaroa a halak, a csuszó- mászó állatok és az ápolásra szoruló növényzet istene volt. Tane az erdők és madarak istenének tekintetett, Tawai pedig mint a szelek és viharok istene uralkodott. Wiro a gonosznak és Tahii a jónak nemtője volt. Ezen istenekről a sziget éjszaki részén a következő monda áll fenn; Több isten fellázadt az ég és föld, mint szülője ellen s erőszakosan széjjel választották őket egymástól; az eget felfelé, a földet lefelé rántották. A szelek és viharok istene ezen felbőszülve, valamennyinek hadat üzent és végtelen esőt, forgószélet és vihart küldött a földre. Erre aztán a halak istene félelemből a tenger mélyébe

menekült, a növényzet istene a földbe bujt, az erdők istene pedig széttépett. Csak az emberek istene maradt legyőzetlen s az mai napig harcol a viharok istenével, ki az embereket üldözi mivel kiengeszteletlen bűn nyugszik rajtuk. Az ég és föld elválasztatásuk után is szakadatlanul szeretik egymást és gyászolnak elválasztatásuk miatt. A föld ennek jeléül a hegyekből és völgyekből pára és köd alakjában sóhaját küldi felfelé, az ég pedig fájdalmában éjjelenként könnyeit hullatja a föld ölébe a harmatcseppek alakjában.

Az emberek keletkezéséről azt hitték a maorik, hogy Tiki, az emberek istene vörös földet vett, azt saját vérével átgyurva, saját képére formálta s belelehellte saját lelkét; így lett az ember. Midőn pedig az asszonyt teremtette, akkor a naphól a csöndes meleget, a visszhang engedelmes szájából a hangot vette s teremtette a férfinak saját bordáiból az asszonyt: Hineatauriát, a hajnalhasadást, a reggeli fényt, az illatos harmatcsepp kápráztató sugarát, a kettős hangot mely édesen viszonzza a férfi hívó szavát, a csöndes meleget, mely édesen átjárja a férfi szívét.

Az isten és emberek között közvetítők a papok voltak, kiket a maorik Tohungának neveztek. Legtöbbnyire a törzsfőnökök viselték e hivatalt, de mások is felvehetők voltak a papi karba feltéve, hogy egy igen tekintélyes családnak legfiatalabb férfisarját képezték. A papok kötelessége volt: A „Tapu“ törvényeinek fenntartásáról gondoskodni, a Tapu szerint büntetést kiszabni, vagy a büntetést megszüntetni, betegeket gyógyítani, születéseknél és kereszteléseknél a szertartásokat végezni. A tátoválásról, a mihez igen nagy ügyesség szükséges szintén ők gondoskodtak s általában a maoriknak isteneikkel való mindennemű érintkezését ők közvetítették. Az emberi élet minden helyzetében s bajaiban népüknek tanácsadói voltak. Külön viselete a papságnak nem volt, valamint a maori népek sem voltak külön bálvány-templomai s külön bálvány ünnepei. Elkülönített szent napjaik sem voltak a bennszülötteknek. A varázsolás igen nagy szerepet játszott közöttük és a varázslóknak szél és időjárás feletti hatalmat is tulajdonítottak. Babonaság, a kisértetek és gonosz szellemek előli félelem uralkodtak az ujjeländiak kedélye felett. Így pl. a csillaghullás valamely törzsfő közeli halálát jelentette.

A „Tapu“ (törvénykönyv) a törzsfők és papok kezében igen nagy hatalom volt. A „Tapu“ szerint ember, állat sőt bármely tárgy felett is lehetett büntetést kiszabni. A mi „Tapu“ alatt állt, azt senkinek sem volt szabad megérinteni. Egy „Tapu“ alatt álló embernek nem volt szabad dolgozni, mivel különben minden általa érintett szerszám tapuvá azaz bűnrészessé vált volna. Egy ilyen embernek még az ételt sem volt szabad az ujjáival érinteni, a miért is kénytelen volt magát etetni, vagy pedig az ételt kutya módjára magához venni. Igen súlyosak voltak azért ezen rendelkezések különösen a szegényekre nézve, kiknek szolga nem állt rendelkezésükre, míg a gazdagok rabszolgáik által nyújtatták maguknak az eledelt. A „Tapu“ alatt álló egyén minden emberi társadalomból is ki volt zárva. A „Tapunak“ némely tekintetben meg volt azon jó oldala, hogy a polgári és vallási törvényeket és rendelkezéseket helyettesítette, igen gyakran azon-

ban a törzsfők és papok által bosszuszomjuknak és önző vágyaiknak a kielégítésére használtatott.

A kis gyermekek lelkéről azt tartották a maorik, hogy azok családi manókká lesznek és a család tagjait nyugtalanítják. A felnőtt korban elhunytak lelkeiről is azt vélték, hogy azok különösen éjjel azon rossz szándékkal szerte járnak, hogy kárt okozzanak s különösen hogy betegséget terjesszenek.

Sajátságos valami, hogy keresztelés-féle intézmény is volt náluk. A gyermek a születése utáni nyolcadik napon koszorúkkal és virágokkal diszítettett, mire a Tohunga (pap) énekelni kezdett s így szólt a gyermekhez: „Várj míg nevedet mondom. Mi a neved? Figyelj a nevedre!” Ezután sorban elmondta a gyermek őseinek a nevét. Azon nevet, a melynél a gyermek megmozdult vagy pedig sirni kezdett mint saját maga által választottat kapta. Végül a pap a gyermek felett egy áldás- vagy szerencsekívánat félént énekelt. A fiuknál ezt énekelte: Legyen e gyermek erős a vívóbárd használatában, a lándzsa dobásában, legyen erős a küzdelemben, különösen a támadásban. Legyen az első a megostromlandó várban. Legyen erős az ellenséggel való összeesapásnál, erős a hegyek megmászásában, erős a tenger haragos hullámaival való küzdelemben. Legyen szorgalmas a föld megmivelésében, szépalakú kunyhók felállításában, sajka elkészítésében és halháló fonásában.

A leányoknál következőkép hangzott a jókivánság: Legyen szorgalmas a föld mivelésében, kagylók keresésében, takarók fonásában és erős a teher viselésben.

A jó kivánság után a vízzel való leöntés vagy a víz alá merítés következett. A maorik nyilatkozata szerint eleinte a körülmetélés is szokásban volt közöttük.

Uj-Zéland keletkezéséről szóló monda szerint Maui egykor mind a két fiát megölte, állkapcsaiból horgot készített, arra pedig csalátekül saját fülének egy részét szúrta, azután a tengerhez ült s három hónapig tartotta a horogzsinórt, de soká nem fogott semmit. Végre egy galambocskát fogott, lelket lehelt bele és csőrébe adta a rángatózó horogzsinórt. S ime a galambocska a felhők felé emelkedett; mind inkább feljebb meg feljebb szállt és a zsinórt magával huzta, s akkor a víz habzani kezdett és Maui hala, Ika na Maui az az Uj-Zéland emelkedett ki a tengerből. S a szigettel együtt azelőtt soha sem létezett emberek is keletkeztek, s keletkezett a tűz is, izzó hevével. Maui nagyon megörült az ide-oda szálló szikráknak s mint a gyermek a fényes tárgy után kap, úgy ő is belenyult a lángba, de ó jaj, ekkor elégett az isten jobb keze. Maui, hogy fájdalmait enyhítse, nyöszörögve a tenger mélyébe vetette magát; ekkor a tenger vize sistergett, hánykolódott és magas hullámokat vert. S midőn Maui mély lélekzetet véve, ismét a felszínre került — vállán csüngött a kénsziget.

De legyen elég ennyi a maorik előbbi vallásáról. Ezen vallás néhány szép vonás dacára is vigasz és erőnélküli volt s nem hozta meg a szívnek a kívánt békét. S külső béke sem uralkodott az egyes törzsek között, hanem véres harcokban nagy pusztításokat végeztek egymásban. Az erősebbek

örökösen rablóhadjáratra indultak az északi és déli szigetre s a legyőzötteket vagy megölték vagy rabszolgákká tették.

Csak most, hogy az evangélium megismerése által keresztényekké lettek, tért be a maorik szívébe is az Istennek ama minden értelem felett való békessége, mely a Krisztus Jézusban vagyon! „**Gotthold.**“

Missziói hírek.

Belföld.

— **A magyarhoni ágost. h. evang. misszióegyesület** alapszabálytervezetéről a tiszai egyházkerület Miskolcon tartott közgyűlésén Materny Lajos debreceni főesperes egyházkerületi gyámintézeti elnök referált mint előadó és pedig pártolólag. Zelenka Pál püspök ur Öméltósága szives volt a közgyűlési határozatot hiteles jegyzőkönyvi kivonat alakjában megküldeni, melyet egész terjedelmében közlök. Azon §-okhoz, melyeknek módosítása kívánatik, hozzá csatolom zárjelben az eredeti szövegezést.

„**72.** Felvétellett Scholtz Ödön ágfalvi lelkész és társainak az egyetemes gyűlés által véleményadás végett leszállított kérvénye, melylyel az általok alapítandó magyarhoni ág. h. ev. missziói egyesület alapszabálytervezetének jóváhagyását kéri.

A közgyűlés a kerületi gyámintézet indítványára kimondja, hogy a bemutatott alapszabálytervezetet általában megerősítendőnek véleményezi. Kívánatosnak tartja azonban a tervezet következő pontjainak változtatását illetve átdolgozását:

1. Az egyesület címében (1. §.) annak külmissziói jellege tüntetessék fel; — („Az egyesület neve: „Magyarhoni ágostai hitvallásu evangélikus misszióegyesület“.)

2. A 10 §. a) és b) pontjában nevezettek mandátuma egyazon időtartamban határozottassék meg; — („A közgyűlés hatásköre: a) megválasztja a rendes tagok sorából 6 évi időtartamra az egyesület vezetőségét (tisztikarát), mely elnök, jegyző, pénztáros és ellenőrből áll; b) 3 évi időtartamra a missziótanácsot, melybe ugyancsak a rendes tagok sorából, lehetőleg minden kerületből 2, összesen 8 tag választandó.)

3. A missziói tanács tagjai érintkezésének és határozathozatalának a tervezet 11. §-ában vázolt nehézkes módja megfelelőbbel helyettesíttessék; — („A missziótanács — mely a tisztikarból s a 8 választott tagból áll — rendszerint levélelileg tanácskozik és határoz, szükség esetén azonban, különösen a közgyűlést megelőzőleg gyűlést is tarthat.)

4. Az elnök hatásköre (13. §.) egyházi alkotmányunk szellemének megfelelőbbé állapíttassék meg. — („Az elnök vezeti az egyesület összes ügyeit, képviseli azt a hatóságokkal szemben s elnököl úgy a közgyűlésen, mint a missziótanács s misszió vezetőség ülésein.“)

A dunáninni egyházkerület lelkészi értekezletének lapunk mult számában közölt misszióellenes határozatát a kerületi gyűlés, — mint erről egy azon kerületből való lelkes misszióbarát értesít — nem akceptálta. Már magán a lelkészegyleten Krupec István honti alesperes erélyes hangon követelte annak jegyzőkönyvi kimondását, hogy a lelkészi értekezlet missziói egylet ellenes határozata nem egyhangulag, hanem csak „szótöbbséggel“ hozatott. „Magán a kerületi gyűlésen pedig Pröhle Henrik pozsonyi lelkész — ki az előértekezleten nem volt jelen — meleg védelmére kelt Bándy

Endre misszió egyletet pártoló előadói javaslatának s az új elemekkel is bővült *kerületi gyűlés* — többek meleg hozzászólása után *kimondta a misszió-egyesület alakításának pártolását*. A nevezett kerületi közgyűlés 88. (H.) jegyzőkönyvi pontja így szerkesztetett: „A m. é. egyetemes gyűlés, jegyzőkönyvének 106-ik pontjában lebecsátotta „A magyarhoni ág. h. ev. misszió-egyesület“ alapszabálytervezetét véleményadás végett az egyházkerületekhez. Ez alapszabálytervezetre vonatkozólag kimondja a kerületi közgyűlés, hogy azt *mostani alakjában* el nem fogadja; hanem kívánja nevezetesen azon módosítását, hogy a *tagsági járulék* lehetőleg évi 1 koronára *szállitassék alá*, s teljesen önálló legyen, úgy hogy rendelkezési joga ne legyen lekötve semmiféle irányban; egyébképen pártolja az ügyet amint azt tényleg eddig is tette.“

Igy — egyes kisebb módosítások szorgalmazásával — 3 kerület, u. m. a tiszai, dunántuli és dunáninneni a misszióegyesület megalakítása *mellett* nyilatkozott, úgy hogy az alapszabályoknak az egyetemes gyűlés által való megerősítése biztosítottának látszik. A bányai kerület határozata még nem került nyilvánosságra.

— **Az egyetemens lelkészi nyugdíjintézet** ujjaszervezéséről Gyürky Pál ügyvivő közzétette a várva várt javaslatot. Nem habozunk kijelenteni, hogy várakozásunkat fölülmulta s meg vagyunk győződve, hogy ha a még csak ezután beszerzendő matematikai mérleg is megengedi, az egyetemes gyűlés a „javaslatot“ mielőbb jogerőre emeli. Gyürky anélkül hogy a gyülekezetek s a lelkészek eddigi évi hozzájárulását felemelné, *az egyetemes egyháznak eddigi hozzájárulásán felül*, az új államsegélyből 20%-ot vagyis évi 180,000 koronát kíván e célra fordíttatni, miáltal a lelkészi nyugdíj évi 2400 koronára, az özvegyi ellátási díj évi 800 koronára, az árvák neveltetési költsége pedig egyenként évi 140 illetve teljesen árván maradtaknál évi 210 koronára volna — és pedig 20-ik életévük betöltéséig — felemelhető. Igen humánus és valóban keresztény szellemtől áthatott propositió az is, hogy utólagosan azon még hivatalban álló, vagy már kegydíjas öreg lelkészek is felvehetőek legyenek a nyugdíjintézetbe, kik az eddig fenállott nyugdíjintézetbe annak idején be nem léptek volt, s hogy az eddigi lelkészözvegyek évi ellátási díja is felemeltessék a tervbe vett 800 koronára. Ugy szintén igen szép azon tervezet is, hogy a 2400 K nyugdíj a lelkészekre nézve ne a szolgálati évek számával haladó percentes fokozatban, hanem a jogcím beállásával bármikor *teljes összegében* megnyíljon. Némi visszatetszést csak a 14. §. fog kelteni, mely szerint azon lelkészek nyugdíj-átalányát, kiknek fizetése kevesebb 2400 K-nál (tehát a kongruásokét) — esetről-esetre — a nyugdíjintézeti bizottság állapítja meg. Ez azon elvből kifolyólag történnék, hogy nyugdíjképen senkinek sem állapítható meg több, mint amennyi a fizetése. Ezen „elv“ fentartását azonban semmiféle törvény nem követeli, s ha tekintetbe vesszük, hogy a kongruát élvező lelkész az 1600 K fizetésen felül még szabad lakással is bír, s azonkívül az adóját, nyugdíjintézeti járulékát s a stóla jövedelem tekintélyes részét a kongrua megállapításánál figyelmen kívül hagyják: bátran és nyugodt lelkiösmerettel lehet a nyugdíjigényt korlátozás nélkül minden tagra nézve véglegesen egyelőre, vagyis a korpótlék rendezéséig évi 2400 koronában megállapítani. — A javaslat a lelkészi nyugdíjintézetten kívül még egy különálló nyugdíjintézetet proponál a theol. tanárok, vallásanitok, kántorok stb. részére, kik fizetésük arányában járulnának hozzá ezen intézethez s megfelelő szolgálati évek után, esetleg fizetésük teljes összegével léphetnének nyugdíjba. Az új államsegély 20%-töli hányadából évenként 30,000 K volna e célra fordítandó. — Nem kételkedünk benne, hogy az egyetemes gyűlés az új államsegély felosztásánál készséggel felajánlja a nyugdíjintézet céljaira szükséges

20%-ot Hiszen közvetve ezzel is *a gyülekezeteken segít*, melyek eddig s a tervezet szerint ezentul is csak 24 K évi járulékot fizetnek minden lelkészi állás után a nyugdíjintézeti pénztárba, holott tulajdonképen nekik kellene lelkésziük aggkori ellátásáról vagy elárvult családja eltartásáról gondoskodniok. Ha ezenkívül 20%-ot fordít az egyet. gyűlés az új államsegélyből a közigazgatási költségek fedezésére, még mindég 60% vagyis az egésznek több mint fele marad a gyülekezetek közterheinek csökkentésére. — Ha a lelkészek nyugdíjügye s reméljük hogy mielőbb fizetésügye is ily módon rendezve lesz, ifjaink jelesebbjei ismét fokozott mértékben fogják ezen ideális életpályát választani, az idősebb lelkészek pedig szívesen fogják helyüket új erőknék átengedni, mi mindenképen csak magának az egyháznak fog javára válni. — Üdvözljük az ügyvivőt ezen jeles munka közzététele alkalmából, csak kár, hogy ez már nem kerülhet az idej egyetememes közgyűlés elé s a rendezés egy évi halasztást szenved. Jól esik azonban remélnünk, hogy az új szabályzat azért visszamenőleg mégis 1908 január 1-től lép majd hatályba s a késedelem miatt egyetlen a jövő év folyamán nyugdíjba lépő tag sem fog anyagi károsodást szenvedni.

— **A pozsonyi diakonissza anyaházról** ez uttal több örvendetes hírt közölhetünk. A szeptember 29-iki főistentisztelet után *nyole* próbanővér lett ünnepélyesen rendes nővérré avatva. Mind a nyole nővér jól megállta a próbaidőt s felavatásuk előtt még külön oktatásban is részesültek, melyben a diakonisszahivatás a hegyi beszéd tükrében állítatott lelkük elé. A felavatást az anyaházban e célra szokásos liturgia keretében az intézet vezető lelkésze Schmidt Károly Jenő licenciátus végezte, ki a 84. zsoltár 6—7-a versei alapján kimutatta, hogy milyen dicső a diakonisszahivatás: a revésben és adásban. A szent cselekményt, melyen mint kedves vendégek Löw Fülöp locsmándi, Böhm Richárd gálosi és Zimmermann János németjárfalusi lelkészek is részt vettek, úrvacsóra fejezte be, mihez az összes jelen volt nővérek járultak. Délután az anyaházban barátságos folytatást nyert az ünnepély. Ugy a nővérek, mint a soproni leányegylet jelen volt tagjai több szép egyházi éneket énekeltek, Schmidt licenciátus pedig „Az első pozsonyi diakoniszát” Erzsébet magyar királyleányt állította követendő példa gyanánt a nővérek elé. Löw és Zimmermann lelkészek is meleg szavakat intézettek a nővérekhez. A most felavatottak a következők: Rosenberger Mária és Öller Mária Németjárfaluból, Nittnaus Erzsébet Gálosról, Weber Erzsébet Bukarest illetőleg Locsmándról, Malatisch Zsuzsanna Főrévről, Palásthy Ilona Hernád-Vecséről, Frühwirth Augustza és Graf Teréz Sopronból. Jelenleg 21 nővér, 24 próbanővér, 8 előpróbanővér s 1 segédnővér, összesen 54 diakonissza áll az anyaház szolgálatában, kik Pozsonyon kívül még 9 állomáson működnek. — Az építési alap is szépen gyarapszik. *Legújabbán a schleswig-holsteini kir. konsistórium küldött e célra 3200 márkát*, mint az idej menybemenetel ünnepén a Gotteskasten javára rendezett rendes évi offertórium eredményét. Schmidt pozsonyi lelkész ugyanis 1904-ben egy oda tett utazása alkalmával több schleswig-holsteini gyülekezetben felhívta a figyelmet azon siralmas helyzetre, melyben a pozsonyi anyaház sinylődik s predikációinak eredménye ezen reánk nézve megsegényítően nagy adomány. Mikor embereli végre meg hazai egyházunk is magát s juttat ezen legfontosabb belmissziói intézményünknek megfelelő nagyságu évi járulékot, vagy rendel el részére az egyetememes gyűlés (vagy a legközelebb tartandó zsinat) utján egy évenként valamennyi gyülekezetben beszédendő perselyt? A gyámintézeti közgyűlés ugyan ezidén is 1000 koronát szavazott meg az építési alapra, *de nem lehetne-e egyszer a nagy szeretet-adományt is e célra fordítani?* Az építési alap szeptember 30-án 57,063 K 86 fil. volt s így még a szükséges összeg háromnegyed része hiányzik,

mielőtt az építéshez foghatunk. Segítsen mindenki a hiányzó összeget mielőbb előteremteni!

— Az egyetemes gyámintézet és a Luther-társaság szept. 28. és 29-én Győrött tartotta idei közös vándorgyűlését, mely igen látogatott és méltóságos lefolyású volt. Az első napon d. u. 3 órakor a Luther-társaság tartotta évi rendes közgyűlését a templomban, melyen Zsilinszky Mihály elnök nagyérdekű megnyitó beszéde után a folyó ügyeket intézték el. Legérdekesebb határozat, hogy Stettner Gyula felsőlövői esperest felkérték és megbízták a társaság kiadásában megjelenő „Magyar Luther“ szuperrevíziójával. Így most már feltehető, hogy ez a nagyérdekű vállalat csakugyan értékesse is válik. — Este 6 órakor mindkét egyesület közös vallásos estélyt rendezett ugyancsak a templomban. Itt Gyurácz Ferenc gyámintézeti elnök ragadta el a fenkölt szellemű megnyitójával a hallgatóságot, mire Zsilinszky tartott emlékbeszédet néhai báró Radvánszky Béla volt egyesület gyámintézeti elnök felett s Kapi Béla körmendi lelkész olvasott fel „a műveltségről“. Igen helyes intézkedés volt, hogy az estély keretében két kerületi gyámintézeti elnök Raab és Löw előterjeszthette jelentését a dunáninneni és dunántuli kerületi gyámintézet évi működéséről, a mire a rendes gyámintézeti közgyűlésen rendszerint alig jut idő. Szólóének, karének, szavallat, orgonajáték tette változatossá a kissé hosszúra nyúlt programot. — Vasárnap reggel 9 órakor ünnepi istentisztelet előzte meg a gyámintézeti közgyűlést, melyen Madár Mátyás felpéci lelkész tartotta a szent beszédet. Magán a közgyűlésen először dr. Láng Lajos az egyhangulag megválasztott új világi elnököt iktatták be, mire a különféle üdvözlések s adományok előterjesztése következett. Lélekemelő volt a helyi és esperességi gyámintézet valamint a győri konfirmandusok által vett szentdedények átnyújtása. A gimnáziumi ifjúság egy disztribúciót nyújtott át egy szegény gyülekezet részére. — Az elnöki jelentés kapcsán elfogadta a közgyűlés Veszter Lajos volt lőcsei katonaeorvos hagyományát, mely azonban csak mintegy 150 év múlva lesz felhasználható, mikorra 8 millióra növekszik. Hálával vette a közgyűlés azon jelentést, hogy dr. Borbély Gyula volt budapesti főorvos 5000 K-t hagyományozott a gyámintézetnek. Az országos nőegylet s a kerületi árvaházak ügye csak vajudik, s ismét bizottságokhoz lett utalva. A Gusztáv Adolf-egylettel való szorosabb egyesülés ügye sem került megoldásra. Ellenben elfogadta a közgyűlés Zsilinszky Mihály azon nagyon is indokolt és helyén való indítványát, hogy az egyetemes gyámintézet minden évben képviseltesse magát a Gusztáv Adolf-egylet közgyűlésén. — Az egyetemes gyámintézet évi bevétele 32.014 K 14 f volt. A mintegy 4000 koronás „nagyszeretadóomány“ ezidén — alapszabályellenesen — 3 gyülekezet: Kölcse, Kúntapolca és Jolsvatapolca között osztatott fel, pedig csak egy gyülekezetet illetné. Így alaposan egyiken sincs vele segítve. Ezeken kívül igen nagyszámú gyülekezet s intézmény részesülhetett még kisebb nagyobb segélyben. Érdekes, hogy a Gusztáv Adolf-egylettől a múlt évben is 32.548 korona tehát több segélyben részesültek szegény gyülekezeteink, mint a magunk gyámintézetétől.

Ezek a győri napok bizonyára szép és maradandó emléket hagytak hátra a résztvevők szívében. Nem fejezhetjük be azonban a tudósítást anélkül, hogy el nem itélnők azt a *rút szokást*, hogy a közönség megfélemlítve arról, hogy templomban van, az egyes előadások közben s után nem egyszer éljenzésbe sőt tapsviharba tör ki. A közgyűlés vagy ünnepély vezetőjének erkölcsi kötelessége volna ilyenkor figyelmeztetni a közönséget, hogy az ilyen templomba nem illő érzelemnyilvánítástól tartózkodják. Ha pedig az előadások olyanok, hogy azt visszafojtani nem lehet, úgy rendezzük az ilyen ünnepélyeket a városháza dísztermében, vagy más

megfelelő helyen. Mert ha hiveink megszokják templomainkban tetszésük vagy nemtetszésük nyilvánítását, még megérjük, hogy majd predikáció közben is elkezdenek majd tapsolni — vagy piszegni.

— **Az erdélyi szász evang. egyházban** is napirenden van a lelelkészfizetések rendezésének ügye. Két esperesség is azon indítvánnyal járul a legközelebbi országos egyházi közgyűlés (Landeskirchenversammlung) elé, hogy a rendes lelkészek alapfizetése az első 5 év alatt 2000 K, azontúl pedig 2400 K legyen. Azonkívül 6 ötödéves korpótléket kívánnak, melyek közül az első 300 K a többi pedig egyenként 500 K legyen. A lakás, fűtőanyag, stóla és személyi járandóság nem volna a fizetésbe beszámítandó. Így a rendes fizetés a 35-ik szolgálati év végén 5200 koronára emelkednék. — Ez is mutatja milyen szerény és méltányos a mi követelésünk, hogy a lélkészi fizetés 2400 koronában és 5 kétszázkoronás korpótlékban állapítsák meg.

Persely.

1907. szeptember 21-től október 20-ig a következő adományokat vettük:

1. A **Lipcsei Misszió** részére: D. K. B-d 9 K 10 f. Eddigi főösszeg 190 K 34 f.
2. **Kisszeben I.** részére: I. S. Bp. 2 K. Eddigi főösszeg 30 K.

A mezzoszívű adakozóknak hálás köszönetet mondva, lapunk perselyét továbbra is olvasóink áldozatkészségébe ajánljuk. **Szerkesztőség.**

Üzenetek.

Többeknek. „Németországi utazásom“ leírását, kívánságukra ismét folytatom. Eddig is csak azért szakítottam meg, mivel munkatársaim jeles dolgozatai elől nem akartam elvenni a rendelkezésre álló teret. Hány kiváló dolgozatot közölhetnék, ha mindazok, kik elfogadják a lapot, idejében beküldenék az előfizetési díjat. — **Kiváncsi.** Természetes, hogy mi is helytelenítjük, hogy a róm. kath. egyház s kivált annak főpapjai oly óriási birtokok jövedelmét élvezik s elvonják azt tulajdonképeni rendeltetésétől. Ezen változtatni s azt eredeti rendeltetésére fordítani a politikusok, a parlament feladata. Mi csak az ellen fordultunk és fordulunk, hogy a „ref. papok kongresszusa“ első összejövetelén ezt tűzte ki főtárgyalási pontul. Ez épen olyan, mint ha a mi egyetemes lelkészi értekezletünkön azt tárgyalnók, miként vegyűk el a zsidó bankárok millióit, vagy ha a róm. kath. nagygyűlésen azt tárgyalnák, hogyan juthatnának ismét a protestánsok templomaihoz stb. Am aki a szekularizáció hive — és pedig annak végső consequentiájával, az egyház és állam teljes szétválasztásával együtt — az hangoztassa kívánságát népgyűléseken s igyekezzék az eszmének a politikában többséget szerezni; de *papi* értekezleteinken, meggyőződésünk szerint, másféle kérdéseket kell tárgyalnunk. — **K. I. Hu.** Köszönöm a szives értesítést Felhasználtam — **I. L. Kb.** Szívesen várok az előfizetésre bárkinél akár őszig is, aki ezt levelezőlapon idejében bejelenteni. Csak az a bizonytalanság nehezíti meg a kiadást, hogy oly sokan megtartják a lapot s az ember nem tudja mikor számíthat az előfizetés beküldésére? Pedig a nyomdásznál minden szám megjelenése után pontosan ki kell egyenlíteni a számlát. — **I. S. Bp.** Hol van most az öcsese? Mióta Hamburgból elutazott nem tudom, hova küldjem neki a lapot. — **V—i.** Ön az eddigi 8 számot megtartotta, dacára annak, hogy ugy az első számban, mint utóbb is több ízben jeleztük, hogy aki a lapot vissza nem küldi azt előfizetőnek tekintjük. Most pedig, hogy az előfizetési díjat kérjük, adja a haragosat, hogy így meg amúgy, hogyan jöjjön Ön hozzá? Nos hát jó, elengedjük Önnek a díjat s ha kívánja, ingyen küldjük címére ezental is a lapot. Pedig inkább nekünk volna okunk haragudni. Mert ha minden egyes szám megírásánál, kiadásánál s expedálásánál oly nagy áldozatot hozunk, a legkevesebb amit elvárhatunk az, hogy aki elő nem akar fizetni, az írja rá az első számok egyikére: „Vissza. El nem fogadom“ s kiméljen meg minket a további költségtől. Ha azonban valaki az egyházban szerepet játszik s egy egyházi folyóiratból 8 számot elfogad, arról feltételezhetjük, hogy elő is fog fizetni. Ha még sem teszi, — nos De legyen elég.

Amerikai Cottage-szivólégregyszerű orgona-harmoniumokat

a legolcsóbban szállít

Pajkr Rezső és Társa

Budapest, X., Delej-utca 11/2. sz. (Tisztviselőtelep.)

Európai rendszer szerinti harmoniumjait is ajánlja. — A remek hang, az amerikai rendszer elmés szerkezete által létrehozva, saját dícséretét zengi. Jelentékenyen olcsóbb az amerikai gyártmánynál.

Részletfizetés 8 koronától.

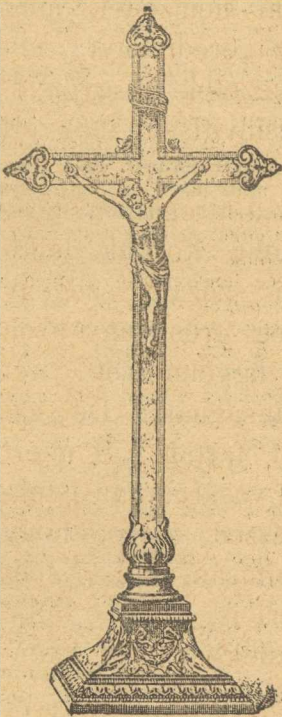
Képes árjegyzék ingyen és bérmentve. — 5 évi jótállás. Bérmentes szállítás az utolsó vasuti állomásig.

Zongorák, pianinók, pedálos harmoniumok

mindkét rendszer szerint és minden nagyságban pontos orgonaméretekkel templomok, szemináriumok részére és mint gyakorló orgonák

Tanerőknek s lelkészeknek külön százalékengedmény. — Részletfizetésre minden hitelképes egyének.

Pontos és legjobb órák 5 évi jótállás mellett!

Egyházi szent edények,

ugymint: oltári feszületek s gyertyatartók, urvacsorai-kelyhek, keresztelő-kannák, borkancsók, china-ezüst dísz-
* * * tárgyak, * * *

arany s ezüst ékszerek

evőeszközök, részletfizetésre is.

Javitásokra és vidéki megrendelésre különös gondot fordítok. Árjegyzék 2000 rajzzal ingyen és bérmentve.

Polgár Kálmán

műórás és ékszerész

Budapesten, VII., Erzsébet-körut 29. sz. alatt.

A protestáns egyházak szállítója.